УДК 330.5:657.37:334.72(045)

Попович О.В., *к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту Національного авіаційного університету*
Іванова А.М., *студентка Національного авіаційного університету, спеціальність Облік і аудит*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті розглянуто особливості ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності на підприємствах малого підприємництва, а також нормативні документи, які їх регулюють. Згадано про вчених, які займаються вивченням даного питання. Розглянуто основні регістри, за допомогою яких ведеться бухгалтерський облік на підприємтсвах малого бізнесу. Наведено особливості ведення простої та спрощеної форми бухгалтерського обліку без використання плану рахунків та методу подвійного запису для складання фінансової звітності та розрахунку об'єкта оподаткування. Також у статті подано розподіл рахунків у відомостях, що використовуються для обліку в малих підприємствах. Подано детальну схему заповнення журналів, що ведуть облік доходів і витрат на підприємтстві. Схематично показано рух первинних документів та основні відомості для ведення бухгалтерського обліку за спрощеною формою. Показано паралель між простою та спрощеною системою оподаткування, а також Доведено, що до складу повного комплекту фінансових звітів обов'язково повинні входити баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про зміни у власному капіталі, примітки.

Ключові слова: *малий бізнес, подвійний запис, регістр, звітність.*
Табл. 1, рис. 1, літ. 6.

Попович О.В., Иванова А.Н.

ОСОБЕННОСТИ ВЕДЕНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ МАЛОГО БИЗНЕСА

В статье рассмотрены особенности ведения бухгалтерского учета и финансовой отчетности на предприятиях малого бизнеса, а также нормативные документы, которые их регулируют. Упомянуто об ученых, которые занимаются изучением данного вопроса. Рассмотрены основные регистры, с помощью которых ведется бухгалтерский учет на предприятии малого бизнеса. Приведены особенности ведения простой и упрощенной формы бухгалтерского учета без использования плана счетов и метода двойной записи для составления финансовой отчетности и расчета объекта налогообложения. Также в статье представлены распределение счетов в сведениях, которые используются для учета в малых предприятиях. Представлена подробная схема заполнения журналов, что ведут учет доходов и расходов на предприятии. Схематически показано движение первичных документов и основные сведения для ведения бухгалтерского учета по упрощенной форме. Доказано, что в состав полного комплекта финансовой отчетности обязательно должны входить баланс, отчет о прибылях и убытках, отчет о движении денежных средств, отчет об изменениях в собственном капитале, примечания.

Ключевые слова: *малый бизнес, двойная запись, регистр, отчетность.*

Popovich O.V., Ivanova A.N.

FEATURES OF ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING FOR SMALL BUSINESSES

The article describes the features of the accounting and financial reporting for small businesses, as well as regulations that govern them. Mentioned about the scientists who study the issue. The main registers, by which is accounting for small businesses. Peculiarities of conducting simple and simplified form of accounting without the use of the chart of accounts and double entry method for financial reporting and calculation of the tax object. The article also presents the distribution of accounts data, which are used to account for the small enterprises. Is a detailed diagram of the filling magazines that keep records of income and expenses in the enterprise. Schematically shows the movement of primary documents and other information for accounting for a simplified form. It is proved that in the complete set of financial statements must include a balance sheet, income statement, statement of cash flows, statement of changes in equity and notes.

Keywords: *small business, double entry, register, reporting.*

Постановка проблеми. Масштабне реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності насамперед зумовлене значними змінами в економіці України та її входженням у світове співтовариство. Тому з'являється необхідність створення нової нормативно-правової бази

бухгалтерського обліку з урахуванням вимог міжнародних стандартів. Одним із головних завдань реформування фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів є вдосконалення ведення бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва і складання на основі цього фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що особливу увагу на дану проблему та перспективи її розвитку у своїх працях звертають вітчизняні вчені, а саме: Бутинець Ф. Ф, Голов С. Ф., Кін¬драцька Л. М., Кузьминський Ю. А., Кужельний М. В., Малюга Н. М., Палій В. Ф., Петрова В. І., Пушкар М. С., Соколов Я. В., Сопко В. В. та інші. Однак дані роботи містять лише теоретичні відомості, а не конкретні приклади здійснення облікової діяльності малими підприємствами.

Метою статті є дослідження орга¬нізації ефективної системи бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу без застосування методу подвійного запису та особливості здійснення на даних підприємствах обліку та фінансової звітності.

Викладення основного матеріалу. Сьогодні малі підприємства в Україні у своїй загальній масі суб'єктів підприємницької діяльності займають провідне місце, а їх кількість постійно безупинно збільшується. Тому з прийняттям Податкового кодексу Укра¬їни у 2011 р. виділено окрему категорію юридичних осіб – суб'єктів малого підприємництва (платників єдиного податку 4 групи за ставкою 5%, що не є плат¬никами ПДВ, і юридичних осіб, що наведені в п. 154.6 ст. 154 ПКУ). Для даних підприємств було запропоновано більш спрощений механізм організації бухгалтерського обліку, а саме – надано право ведення спрощеного обліку доходів і витрат для складання фінансової звітності. Міністерство фінансів України наказом № 422 від 25 червня 2003 р. затвердило "Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами" (далі – Рекомендації). Рекомендаціями передбачено, що малі підприємства можуть використовувати просту і спрощену форми бухгалтерського обліку, але вони дещо різняться від раніше прийнятих у 1996 р.

Просту форму обліку застосовують малі підприємства з незначним документооборотом, які здійснюють діяльність з виконання нематеріаломістких робіт і послуг. Ця форма передбачає використання одного регістру – Журналу обліку господарських операцій. Ведення Журналу не має суттєвих відмінностей порівняно з використанням Книги обліку господарських операцій. Спрощена форма бухгалтерського обліку застосовується малими підприємствами, якщо не виконуються умови для застосування простої форми бухгалтерського обліку (кількістю господарських операцій за місяць не більше 300) або за власним вибором суб'єкта господарювання. Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає використання відомостей, перелік яких подано у таблиці 1. На підставі первинних і зведених документів у відомостях відображається запис за дебетом і кредитом відповідних рахунків, а також поєднання синтетичного та аналітичного обліку, тому окремо аналітичний облік не ведеться. Наприкінці місяця обороти з кредиту рахунків переносять до оборотно-сальдової відомості, яка є Головною книгою шахової форми. Перелік відомості для обліку в малих підприємствах подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Відомості для обліку в малих підприємствах

Назва відомості	Номери рахунків
Відомість 1-м	
Розділ І. Облік готівки і грошових документів	30, 33
Розділ ІІ. Облік грошових коштів та їх еквівалентів	31
Відомість 2-м. Облік запасів	20, 21, 26
Відомість 3-м	
Розділ І. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами за податками й платежами, довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів	37, 55, 64, 68, 69
Розділ ІІ. Облік розрахунків з оплати праці	66
Відомість 4-м	
Розділ І. Облік необоротних активів та амортизації (зносу)	10, 13
Розділ ІІ. Облік капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів	14, 15, 16, 18, 35
Відомість 5-м	
Розділ І. Облік витрат	90, 96
Розділ ІІ. Облік витрат на виробництво	23
Розділ ІІІ. Облік доходів і фінансових результатів	44, 70, 74, 79
Розділ IV. Облік власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів	39, 40, 47, 48
Оборотно-сальдова відомість	Головна книга

Малі суб'єкти під¬приємницької діяльності мають право систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку пер¬винних документах, у регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису, тобто бухгалтерський облік по системі оди¬нарних записів (single-бухгалтерія), що дуже схожий на ведення каси або чекової книжки.

Ведення бухгалтерії без вико¬ристання подвійного запису характеризується наявністю одного запису для кожної господарської операції, заповненням однієї колонки для відображення надходжень і витрат грошових коштів. Перевагою такого обліку є зна¬чна простота його ведення, однак він має більше недолі¬ків, ніж переваг: такий облік не має можливості відслід¬ковувати рахунки інвентаризації, кредиторської та дебі¬торської заборгованості. Бухгалтерія без використання подвійного запису має можливість розрахунку чистого доходу, однак, не пристосована для розробки балансу та відстеження змін на рахунках активу і пасиву, що є вкрай необхідним для складання фінансової звітності.

Для організації бух¬галтерського обліку в методичних рекомендаціях запропоновано вести облік доходів і витрат у журналах (журнал 1-мс обліку активів; журнал 2-мс обліку капі¬талу і зобов'язань; журнал 3-мс обліку доходів; журнал 4-мс обліку витрат) і відомостях.

Зміст журналів і відомостей відрізняється від існу¬ючих у спрощених формах облікових регістрів, які роз¬роблені згідно з Методичними рекомендаціями № 422. Назви колонок журналу 1-мс і журналу 2-мс не містять основних бухгалтерських понять – дебет і кредит, однак заповнення журналів та відомостей здійснюється за за¬гальновідомим правилом – той, хто отримує, дебетується, хто віддає (передає) – кредитується. У Журналі 1-мс з обліку активів колонки для відо¬браження змін в господарських засобах поділені на дві частини, однак замість понять дебету і кредиту записано інші економічні терміни, дії, які відбуваються з господарськими засобами (зменшення, вибуття, надхо¬дження, списання та ін.). Заповнення граф журналу пе¬редбачається за принципом відображення змін на актив¬них рахунках: за дебетом відображається надходження або отримання господарських засобів, а за кредитом – їх зменшення, вибуття, погашення або витрачання. По¬дібним чином побудований журнал 2-мс для обліку зобов'язань і капіталу, в якому зміни господарських опе¬рацій відображаються згідно з основним правилом відображення змін на пасивних рахунках (з правої сторони кожної колонки відображаються збільшення суми капі¬талу або суми зобов'язань, а з лівої сторони – їх змен¬шення або погашення). Згідно з нормами Методичних рекомендацій №720 малі підприємства повинні відображати зміни двічі у відповідних відомостях і журналах.

Таким чином, бухгалтери невеликих підприємств за спроще¬ною формою обліку доходів і витрат повинні відображати кожну господарську операцію не двічі (як цього вимагає метод подвійного запису), а тричі, тому що, крім змін у статтях балансу, розробники методич¬них рекомендацій вимагають від малих підприємств деталізувати інформацію про нарахування амортизації та витрати на ремонт основних засобів, а також про роз¬рахунки підприємства з постачальниками, покупцями, працівниками, бюджетом та іншими контрагентами, що призводить до відображення господарських операцій у декількох облікових регістрах. Таким чином, у відображенні господарських опе¬рацій у спрощених формах журналів і відомостей присутній метод подвійного запису, який забезпечує (до¬помагає) при складанні фінансової звітності, зокрема, основного бухгалтерського документу – балансу. Схематично рух первинних документів на підприємстві показано на рисунку 1.

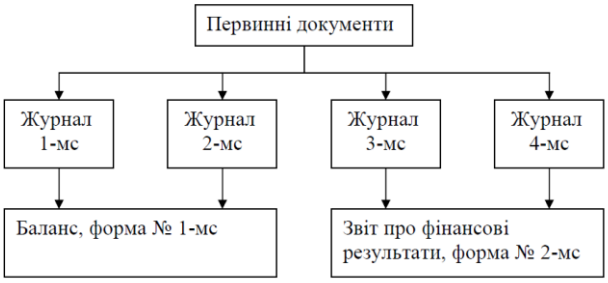

Рис.1 Первинні документи, що використовують на підприємствах малого бізнесу

Без методу подвійного запису дуже складно збалансувати статті активу і пасиву та здійснити перевірку правиль¬ності ведення бухгалтерського обліку протягом всього звітного періоду.

Достатньо повне і чітке відображення бухгалтерського обліку просто не можливе без складання фінансової звітності. До складу повного комплекту фінансових звітів входять баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про зміни у власному капіталі, примітки. В Україні для суб'єктів малого підприємництва П(С)БО 25 передбачає складання Фінансового звіту суб'єкта малого малого підприємництва у складі балансу (форма 1-м) і звіт про фінансові результати (форма 2-м). Сам баланс суб'єкта малого підприємництва (форма 1-м) відрізняється від форми балансу звичайних

підприємств зменшеною кількістю окремих статей (поскільки відбувається певне групування статей). Обов'язковими статтями у балансі суб'єкта малого підприємництва повинні бути: основні засоби, нематеріальні активи, запаси, поточні зобов'язання, грошові кошти та їх еквіваленти, власний капітал, нерозподілений прибуток та інші. Міжнародні стандарти фінансового обліку не визначають формат, в якому потрібно подавати статті, а лише надають перелік статей, що повинні там міститися. У Звіті про фінансові результати (форма 2-м) відображається фінансовий стан підприємства та результати його діяльності за певний проміжок часу. Приклад балансу та звіту про фінансові результати наведено у додатках до П(С)БО 25.

Висновки. Отже, з прийняттям Податкового кодексу України (у 2011 р.) виділено окрему групу малих підприємств, які отримали право ведення спрощеного обліку доходів і ви¬трат (за їх власним вибором) без використання плану рахунків та методу подвійного запису для складання фінансової звітності та розрахунку об'єкта оподаткування. У статті наведено основні форми (тобто журнали та відомості), що використовуються для ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності на даного типа підприємствах, а також проаналізовано основні нормативно-правові документи, що їх регулюють.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 16 липня 1999 р. № 996–XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 р. № 39, у редакції наказу від 24 січня 2011 р. № 25. – Режим доступу - http://www.rada.gov.ua.

3. Податковий Кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25 червня 2003 р. № 422. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua.

5. Господарський Кодекс України від 16.01.03 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15

6. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія / С. Ф. Голов; Між нар. ін.-т менеджменту.– К.: Центр учбової літератури, 2007.